
Sonja Podgorelec OSTARJETI NA OTOKU Kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb,
2008., 306 str.

Iako bi većina starijih ljudi navela vrlo slične probleme koje ih prate u starosti, biti star na otoku ipak je ponešto specifično. Nepostojanje domova umirovljenika, stalne liječničke njege, odvojenost od vlastite djece i ostatka obitelji, koji su najčešće napustili otok, čine starenje na otoku nešto težim. S druge strane, aktivan način života mnogih starih otočana (rad u vrtu, na zemlji, ribarenje) relativizira pojam starosti i klasično shvaćene umirovljeničke ovisnosti. Kombiniranjem kvantitativnih i kvalitativnih metoda istraživanja autorica je nastojala "ocijeniti kvalitetu života starog otočnog stanovništva", zatim "ustanoviti utječe li migracijsko (ne)iskustvo na osobnu procjenu kvalitete života starijega otočnog stanovništva" te "doznati je li i u kojoj mjeri skupina mlađih starijih otočana spremna uključiti se u projekt razvoja otočnih zajednica" (str. 17). Specifičnost ove knjige jest upotreba biografskog istraživanja, tj. životne priče. Štoviše, upotrebom te metode autorica ne samo da je uspjela dobiti važne, a inače teško izmjerljive podatke o životnom ciklusu i kvaliteti života, nego je i sama knjiga time dobila na čitkosti i zanimljivosti, pretvarajući se i u interesantnu zbirku pripovijesti. Knjiga može smanjiti i možebitnu generacijsku barijeru između

"mlađih i starijih", prikazujući starije osobe na pozitivan način, dokazujući kako mnogi od njih unatoč starosti žive aktivno i produktivno, pomažući svojim na razne načine, te se žele uključiti u nove ili postojeće projekte unutar svojih zajednica.

Knjiga se sastoji od pet poglavlja. U prvom i drugom poglavlju teorijski se obrađuju pojmovi starenja i kvalitete života. Treće poglavlje objedinjuje rezultate anketnog i biografskog istraživanja, što je i najvažniji dio knjige. U četvrtom poglavlju autorica se kratko osvrće na učinke dosadašnjih programa i projekata za revitalizaciju otoka. Na kraju je zaključak, popis literature te vrlo koristan sažetak na engleskom jeziku.

U prvom poglavlju *Starenje i starost na prijelazu u treće tisućljeće* vidimo kako su pojmovi starenje i starost u zadnje vrijeme promijenili značenje. Kriteriji kojima se prije definirala starost – umirovljenje ili stupanj onemoćalosti – sada više nisu tako jasni. S jedne strane, raste dobna granica s kojom se ostvaruje pravo na mirovinu (str. 21, 32), a s druge strane nestabilnost radnih mjesta 1990-ih dovela je do mnogih prijevremenih umirovljenja (str. 18). Autorica kroz 5 potpoglavlja objašnjava ključne teorijske koncepte i teme starosti i starenja kako ih shvaćamo danas, a to su: 1. Kri tička gerontologija, 2. Konstrukcija i rekonstrukcija starosti, 3. Starjeti u svijetu kasne moderne, 4. Rekonstrukcija socijalne skrbi za stare ljude i 5. Produktivno starenje.

U drugom poglavlju *Kvaliteta života* analizira se teorijsko i praktično značenje pojma *kvalitete života*, kako ga i kojim indikatorima mjeriti. Autorica daje primjere raznih koncepcija kvaliteta života na razini države i pojedinca te pregled takvih istraživanja u domaćoj i stranoj literaturi. Analiziraju se pristupi kvaliteti života, a autorica se odlučila u svom istraživanju primijeniti dualni koncept kvalitete života L. George i L. Bearon, 1980. (str. 56), koji uključuje 2 dimenzije: objektivne uvjete života i subjektivnu procjenu vlastita života. Kako bi ovaj model mjerenja kvalitete ži-

vota što uspješnije primijenila i na starije stanovništvo hrvatskih otoka, S. Podgorelec dodala je i 2 nove dimenzije. To su dimenzija prometne povezanosti otoka (s kopnom, drugim otocima i s drugim naseljima na istom otoku) te dimenzija migracije (osobna ili člana obitelji).

U trećem poglavlju objedinjeni su rezultati biografskog istraživanja (10 intervjua sa starijim stanovnicima Cresa, Lošinja, Krka, Drvenika Velog i Silbe), anketnog istraživanja (starije stanovništvo Ugljana, Dugog otoka i Iža) te analiza podataka državnog i županijskih zavoda za javno zdravstvo, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, podataka i pojedinačnih izvještaja liječnika otočnih ambulanti i pojedinačnih izvještaja domova za stare i ne-moćne na otocima. Odmah na početku autorica o biografskim istraživanjima piše: "Vrlo često služe za temeljitije upoznavanje zanemarenih aspekata društvene povijesti dajući mogućnost izražavanja onima koje se uglavnom ne čuje". Nadalje tvrdi: "Biografski pristup (...) odgovara na zahtjeve novih socijalnih teorija starosti koje ne žele naglašavati samo ono što stare ljude izjednačuje već i ono po čemu su jedinstveni" (str. 62). Iako ograničena dometa, u kombinaciji s drugim "tvrđim" metodama istraživanja, ispričane životne priče uvelike pomažu upoznavanju načina otočnoga života i odgovaraju na pitanje o kvaliteti života starijih stanovnika otoka. Kombinacija dobivenih rezultata potvrdila je kako stari otočani, bez obzira na to na kojem otoku žive, na sličan način procjenjuju prednosti i nedostatke otočnoga života. Većina voli svoj način života i ocjenjuje kvalitetu života starih ljudi na otocima višom negoli onu svojih vršnjaka na kopnu (str. 260) te živi aktivnim životom.

U četvrtom poglavlju analiziraju se financijski i socijalni učinci programa i projekata za revitalizaciju otoka (Pilot-program održivog razvitka otoka Šolte, 2002., i Zakon o otocima). U zadnjih 10-ak godina više se ulaže u otočnu prometnu i komunalnu infrastrukturu. Iako se struktura otočnoga stanovništva u kojoj dominira starije stanovništvo smatra opterećujućom za zajednicu, autorica spominje neke postojeće i neke nove programe u koje bi se aktivno mogli uključiti ili ih voditi stariji stanovnici (str. 269).

Zaključak je podijeljen u 17 točaka, vrlo je sažet i pregledan. Osim preglednosti, ovako napisan zaključak može se promatrati i kao izvještaj pisan za kreatore javne politike na raznim razinama, tako da ova knjiga ima i praktični potencijal.

Iz odabira fotografija, stila pisanja i praktičnoga zaključka nemoguće je ne primijetiti autoričinu iskrenu angažiranost za temu kojom se bavi.

Marica Marinović Golubić

Carl A. Maida (ed.) SUSTAINABILITY AND COMMUNITIES OF PLACE

Berghahn Books 2007, 259 p.

This impressive book "Sustainability and Communities of Place" edited by Carl A. Maida is the fifth volume of a series entitled "Studies in Environmental Anthropology and Ethnobiology" published by Berghahn Books. It brings together case studies and theoretical papers that collectively show the importance of placing communities in their local contexts when addressing sustainability. Carl A. Maida begins this edited volume by stating that the concept of sustainability holds that the social, economic, and environmental factors within human communities must be viewed inter-